

VAKUFNAME BOSNE

KATALOG IZLOŽBE

Aladin Husić
Osman Lavić

**VAKUFNAME BOSNE
(1463.-1878.)**

K A T A L O G I Z L O Ž B E

SARAJEVO 2013.

PREDGOVOR

U okviru manifestacije “Dani vakufa” koju od 2011. godine organizira Vakufska direkcija Rijaseta islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, priređena je izložba pod nazivom “Vakufname iz Bosne 1463.-1878.” Organizatori izlože su Vakufska direkcija i Gazi Husrev-begova biblioteka u Sarajevu, a autori Osman Lavić i Aladin Husić. Izložba je otvorena 04.06. 2013. godine u holu nove zgrade Gazi Husrev-begove biblioteke u ulici Gazi Husrev-begova 46. U dosadašnjoj praksi priređivane su raznovrsne izložbe, rukopisa, djela, mushafa, no izložbi vakufnama kao vrlo značajnih izvora za proučavanje naše prošlosti nije bilo. Prema tome ovo predstavlja prvu izložbu te vrste.

Iz mnoštva vakufnama koje se čuvaju u fundusu Gazi Husrev-begove biblioteke izvršen je izbor vakufnama prema kriterijima koje su autori postavili shodno idejnoj koncepciji izložbe. U ovom slučaju nastojalo se zadovoljiti nekoliko kriterija koji bi reflektirali cjelokupno razdoblje, civilizacijsku, povijesnu i kulturološku realnost u Bosni u stoljećima osmanske uprave. Izložba tako predstavlja svojevrsan povijesni vremeplov i povijesni hod kroz četiri stoljeća osmanske uprave i odražava vrlo važne društvene, povijesne, kulturološke pojave, svjedoči graditeljske aktivnosti, prosvjetne prilike, jednom rječju svjedoči dobročinstvo prisutno na svakom kraju bosanskog prostora.

Izložba je imala pet tematskih cjelina koncipiranih na teritorijalnom principu, odnosno pojedinim regijama Bosne koje započinju Sarajevom kao duhovnim i kulturnim centrom Bosne, prema tome i središtem koje po broju vakifa i sačuvanih vakufnama svakako dolazi na prvo mjesto. Broj, značaj vakifa i vakufa nametnuo je potrebu da se za Sarajevo ostavi nešto više prostora. Mostar i mostarske vakufname i vakifi također zaslužuju da u tom redoslijedu budu u samom vrhu. Uz značaj vakifa i vakufa mostarske vakufname predstavljaju osobenu umjetničku pojavu rijetko sačuvanu na našim prostorima. No nismo se mogli ograničiti samo na Mostar tako da neke vrlo značajne i umjetnički zanimljive vakufname nisu našle mjesto na izložbi te su uvršteni i neki drugi gradovi Hercegovine. Nakon Hercegovine slijede vakufname iz srednje Bosne, istočne Bosne, zapadne Bosne, vakufname žena i najzad vakufljenje knjiga. Svaku od navedenih regija i tematskih cjelina pratio je isti problem, kako kod velikog broja vakufnama naći

kompromis i rješenje koje će udovoljiti postavljenim principima i kriterijima. Cijenimo da smo barem donekle u tome uspjeli. Katalog tako u potpunosti odražava stanje i redosljed eksponata postavljenih na samoj izložbi.

Unutar svake cjeline pretežno je uvažavan hronološki princip redosljeda nastanka vakufnama. Međutim, u nekim slučajevima moralo se odstupiti od hronološkog principa. Tako se kao preteća bosanskih vakufnama, vakufnama Ishak-bega iz 1445. godine našla iza vakufnama trojice najznačajnijih sarajevskih vakifa (Isa-bega, Ajas-bega, Gazi Husrev-bega). Dimenzije su je naprosto svrstale uz vakufname Mustafa-bega i Muslihudina Čekrekčije dok s druge strane tri najznačajnija vakifa zaslužuju da se svrstaju kao jedna cjelina. Slično odstupanje primjenjeno je i kod vakufljenja knjiga jer se nameće potreba da vakufname kojima se uvakufluje veliki broj knjiga odnosno čitave biblioteke slijede jedna drugu. Sve u svemu, ovaj katalog predstavlja svojevrsan dokument i ogledalo navedene izložbe.

Sarajevo, 15. zu-l-kađe 1434/19. septembar 2013.

CIVILIZACIJSKI ZNAČAJ I NEKE KARAKTERISTIKE BOSANSKIH VAKUFNAMA (1463-1878)

Civilizacijsko razdoblje neki računaju od početka upotrebe pisma, neki od nastanka gradova dok treći od nastanka države kao novog vida organiziranja zajednica i društva u cjelini. Svaka od ovih pojava predstavlja značajan iskorak čovjeka u njegovom povijesnom hodu. Ovim pojavama stvarane su pretpostavke za dalji, snažniji i dinamičniji napredak čovječanstva, i njegovu tranziciju u naprednije i uređenije društvo. Vakufname na ovoj izložbi simboliziraju upravo spomenute vrste postignuća: pismo, grad i državu, uređenu po najvišim onodobnim standardima. Dakako, ni u kom slučaju ne želimo sugerirati da s vakufnamama u Bosni počinje civilizacijsko razdoblje, no s pravom možemo kazati da je to početak nove epohe obilježene upravo naprijed spomenutim, a to su: pojava novog pisma i novih jezika, nastanka novih gradova shodno novim standardima. S druge strane one potvrđuju ulazak Bosne u jedan globalni kulturno-civilizacijski okvir koji se prostirao na tri kontinenta, obuhvativši kolijevke drevnih civilizacija. Jednom riječju, one potvrđuju da je Bosna postala dijelom prostora na kojem su se najsnažnije prožimala i pulsirala civilizacijska strujanja. One su istovremeno potvrda povezanosti Bosne sa svim dijelovima tog novog civilizacijskog prostora. Jer, vakufname koje su ovdje izložene, po svojoj formi i funkciji, istovjetne su s vakufnamama u bilo kojem dijelu osmanskog državno-pravnog sistema, bez obzira na kojem krajoliku nastajale. Tih poveznica ima još, no vrijeme ne dozvoljava njihovo elaboriranje.

Vakufname kao dokumenti imaju historijsku, pravnu, umjetničku i jezičku vrijednost. One se mogu promatrati sa svakog od tih aspekata ponaosob. Ovdje ćemo ukazati samo na suštinu sadržaja. U najkraćem, vakufnama je prvenstveno historijsko-pravni dokument kojim se definiraju: 1. razlozi - motivi, 2. svrha 3. predmet uvakufljenja, zatim 4. uvjeti i način korištenja, te 5. način upravljanja zadužbinom. Dakle, možemo reći da je to pravni akt koji regulira ključna pitanja koja se tiču statusa "uvakufljenih predmeta." Teško je iz više razloga definirati, pogotovo nabrajati predmete uvakufljenja, jer su oni vrlo često mnogobrojni i raznorodni, ponekad dostižu brojku i preko 200 objekata. No, u gruboj klasifikaciji možemo kazati da su to: nekretnine - objekti raznih tipova i namjena, zemljišne parcele, zatim

pokretnosti: knjige, novac, nakit, pokućstvo, ukrasni predmeti... itd.

Ovdje je potrebno naglasiti da se najčešće radi o čitavom spektru nekretnina i pokretnosti koje uvakufjuje ista osoba, i sve to regulira se najčešće jednom vakufnamom. Jer većina vakufa, barem složenijih, koncipirana je na principu ekonomske samoodrživosti, da se rashodi mogu pokrivati iz prihoda vakufa. Neki čak predviđaju i akumulaciju i nove investicije u vakuf. Otuda imamo vrlo često veliki broj nekretnina koje donose prihode čija se upotreba i namjena također definira vrlo precizno. Prema tome, vakufname vrlo detaljno razrađuju sve segmente, i sva pitanja koja se tiču načina funkcioniranja, u svrhu što bolje efikasnosti, iskoristivosti te dugotrajnosti vakufa.

No, u vakufnamama nerijetko možemo naći i sadržaje izvan svih naših očekivanja pa i našeg površnog poimanja vakufa: sredstva za obavljanje hadža, nojeva jaja, šarena jaja, održavanje javnih nužnika, nabavka dva kazana koji će se posuđivati za vrijeme svadbi, sredstva službeniku koji će uz ramazan svaki dan donositi vodu pred iftar iz Neretve pred Roznamađijinu džamiju da se džemat iftari, plaćanje poreza za siromašne, uvijek vedro i nasmijano lice muallima, voće ili slatkiši za djecu četvrtkom itd..

Iako je već opće poznato da su vakufi odigrali značajnu ulogu u razvitku gradova u Bosni, ovdje želimo istaći da su upravo mnoge vakufname "svjedočanstva postanka" odnosno, kako bi smo mogli reći "rodni listovi" mnogih gradova u Bosni. Usprkos tome, nije poznato na žalost, da i jedan grad u ovoj zemlji, kao "dan grada" obilježava dan kada je on utemeljen, odnosno kada je vakufnamom dokumentiran i potvrđen njegov nastanak. Vakufname su jednostavno gradove uvodile u "matične knjige." Ovdje izložene vakufname potvrđuju, osnivanje nekih gradova kao: Sarajeva, Rudog, Novog Jajca/Varcar Vakufa i Nove Kasabe.

Nastanak ili postanak grada nije jedino što se može istaći u kontekstu grada ili njegovog razvitka. Mnogo važniji jeste "novi koncept urbane organizacije" grada u kojemu su precizno podijeljene i definirane gradske zone, stambena, privredna, njihova komunalna, komunikaciona uvezanost te urbana uređenost. Jer, grad ne čini gradom samo kriterij veličine, broj stanovnika ili rasprostranjenost, nego funkcije i sadržaji koje nudi grad kao izraz dostignutog stepena razvitka društva. Dakle, vakufname su potvrda novih standarda i novih kriterija koje je trebalo ispuniti da bi nešto moglo da se zove gradom.

Ova izložba ima 45 eksponata. Oni predstavljaju samo dio onoga što se čuva u Gazi Husrev-begovoj biblioteci kao najznačajnijoj riznici naše pisane kulturne baštine.

U idejnom pogledu izložba se temelji na pet kriterija:

Historijskom	Umjetničkom
Regionalnom	Vremenskom
Rodnom	

Nastojali smo da u ovu izložbu uvrstimo neke najznačajnije vakife i najznačajnije vakufe, koji su odigrali važnu ulogu u nekom od spomenutih aspekata: urbanom, privrednom, kulturno-prosvjetnom, infrastrukturnom. A svaki veći vakuf sadržavao je sve navedene aspekte. Jer istakli smo, da su neki vakufi brojali i preko 200 različitih objekata.

Drugi kriterij kojim smo se rukovodili jeste estetski. Bilo bi šteta javnosti ne predstaviti bilo koju mostarsku vakufnamu, sa stanovišta njihove forme, kao minijature književnih djela, umjetničke vrijednosti, iluminacija, pečata, pa i samoga rukopisa.

Trećim kriterijem željeli smo koliko je to dopuštao prostor i raspoloživi korpus, pokriti cjelokupni teritorij Bosne, odnosno sve njene regije barem kroz pojedine regionalne centre.

Nastojali smo također, da u vremenskom smislu pokrijemo cijelo razdoblje osmanske vladavine. Ovakav pristup, po samoj formi vakufnama, kako unutrašnjoj - sadržajnoj tako i vanjskoj, odražava povijesnu zbilju, sveukupno društveno stanje i pokazuje vremenski hod institucije vakufa, koja je djelila sudbinu Carstva jasno pokazujući faze uspona i padova, što se uočava, kao što rekoh i kroz formu i kroz sadržaj. Najstarija ovdje izložena vakufnama potječe iz 1445. godine i odnosi se na Skopje. Riječ je o vakufnami Ishak-bega, oca prvog većeg bosanskog vakifa. Ona je preteča drugih vakufnama i te tradicije u Bosni i stoga je našla svoje mjesto na ovoj izložbi. Najstarija vakufnama iz Bosne je vakufnama Isa-bega Ishakovića iz 1462. godine, a najmlađa potječe iz 1877., posljednje godine osmanske uprave u Bosni. I to je vakufnama Babić Emine.

Naravno, rodni kriterij nije utjecaj današnjih modnih trendova nego obaveza koju nameće bosanska povijesna realnost u kojoj je žena, kao što se iz izloženog može vidjeti bila i te kako društveno aktivna i prisutna, od 16. stoljeća do kraja osmanske uprave.

U tematskom pogledu, izložba je podijeljena na nekoliko cjelina: vakufname iz Sarajeva, Hercegovine, istočne Bosne, zapadne Bosne, srednje Bosne, sjeveroistočne Bosne, zatim vakufname Bošnjakinja, i najzad uvakufljenje knjiga kao posebna i vrlo važna vrsta vakufa. Sve to skupa najbolje pokazuje da 1463 g. "kulturni i duhovni život" ipak nije stao, kao što je to jedan planetarno poznati pisac tvrdio. Ove vakufname ponajbolje svjedoče dvije stvari: njegove zablude i neznanje ili pak njegovu zlonamjernost.

Na kraju, moramo kazati još ponešto. Neke od izloženih vakufnama pisane su u formi minijturnih zbornika, ili manjih književnih dijela, od dvadesetosam lista. U nekima od njih nalazi se po jedna, nekima dvije, a u nekima i po tri vakufname od istog vakifa. Takvih vakufnama je manji broj. Pojedine su pisane na jednom papiru, različitih dimenzija. Ipak, želimo istaći da veličina, odnosno dužina nekih od tih vakufnama dostiže i tri dužna metra. To je dovoljan razlog da one budu izložene.

Neke kao što se iz izloženog može vidjeti su zabilješke na jednoj ili dvije stranice rukopisa koji se uvakufljuju, a neke sažete u samo jednu rečenicu ili kratku zabilješku. Sve izložene vakufname pisane su na dva jezika, arapskom i osmansko-turskom. Može se kazati da u vakufnamama do kraja 16. stoljeća dominira arapski jezik dok od početka 17. stoljeća osmansko-turski.

Besjeda o vakufnamama ne bi bila potpuna kada ne bismo istakli da su izložene vakufname pisane od Tripolisa u Libanu, preko Agriboza u Grčkoj, naravno i gradova u Bosni, ali i Budimu. I na kraju, potrebno je naglasiti da su neke od izloženih bosanskih vakufnama, svojim pečatima ovjeravali najviši pravni autoriteti u Osmanskom Carstvu, zamjenik istanbulskog kadije, zatim istanbulski kadija, kadiasker ili vojni sudac Anadoljskog dijela Carstva, Rumelijski kadiasker, dakle, vojni sudac evropskog dijela Carstva, i najzad, najviši pravni i duhovni autoritet Osmanskog Carstva, čuveni Ebussusd, šejhulislam s najdužim stažom i svakako najveći pravnik i kodifikator prava, ne samo u vrijeme Sulejmana Zakonodavca nego Osmanskog Carstva uopće.

Aladin Husić

VAKUFNAME SARAJEVA

Vakufname precizno definiraju način upravljanja i funkcioniranja vakufa do najsitnijih detalja. One koje spominju objekte kolektivnog stanovanja (medrese) ili ishrane (imarete) posebnu pažnju posvećuju jelovniku. Stoga, neke od njih između ostalog propisuju kada, šta će se i od čega kuhati za obroke u zadužbinama, zatim u kojim količinama te kako i kome će se spomenuta hrana dijeliti.

❁ Iz vakufname *Isa bega, sina Ishakova* ❁

“A zatim je (izjavio da je) u selu Brodac u području Sarajeva sagradio jedno konačište (dom) u stilu tekije (zavije), koja se satoji od tri kuće, jedne staje, jednog ograđenog dvorišta (harem) i ostalog što je potrebno, i za svoga života uvakufio je i zavještao s tim da služi kao tekija (zavije) i konačište siromašnim muslimanima koji su učenici, sejjidi, ratnici i putnici-namjernici.

(U njoj) će se kuhati meso, pirinač i hljeb koliko bude dovoljno a (trošiće se) i masnoće koliko bude potrebno.

Oni (gosti) imaju pravo na jelo (čorbu) tri dana i ne mogu tu stanovati više od tri dana. Na čorbu imaju pravo i službenici spomenute tekije (zavije), a višak hrane koji preostane i pretekne kad se podmire oni (gosti i službenici) davaće se nejakoj siročadi koja stanuje u toj varoši (kasaba).

Dobrotvor je, takođe, podigao most na rijeci Miljacki i (odredio) da za njegovo održavanje služi petnaest aršina (zemljišta) s oba kraja mosta s gornje i donje strane njegove, i zavještao ga onima koji će preko njega prelaziti.....

Isto tako, odredio je od tih prihoda deset dirhema da se kupuje meso i da se ono kuha svakog dana i to polovina izjutra a polovina naveče. Isto tako, odredio je pšenicu za čorbu koja je dovoljna u toj tekiji (zavije). (Ono što preteče) davaće se nejakoj siročadi koja stanuju u ovoj varoši (kasaba).

Isto tako, odredio je službeniku ove tekije koji će kuhati hranu u ovoj tekiji po dva dirhema dnevno i čorbu izjutra i navečer, te pola dirhema za hljeb.

Isto tako, odredio je četiri dirhema dnevno za drva, a po pet dirhema dnevno za potrebe tekije, tj. za hasure i ulje za svjetlo, za so i drugo što je potrebno za spremanje jela”...

“U spomenutoj kuhinji će se kuhati određena jela svakog dana dva puta, ujutro i navečer; ako se ujutro kuha čorba, praviće se od jednog kejla prečišćenog piriniča i s mesom, a ona koja će se praviti uvečer od pola kejla prečišćene pšenice. (Dalje tu će) se kuhati uoči svakog petka jelo poznato kao pilav i to od tri kejla prečišćenog piriniča i 9 oka masla, zatim jednog kejla piriniča, tri oke masla i 12 oka čistog meda jelo koje se zove zerde. Za vrijeme Ramazana kuhat će se svake noći od tri kejla piriniča jelo koje se zove pilav i čorba od pšenice, osim uoči petka kada će se kuhati kako je to već utvrđeno.

Odredio je (da se troši):

- za (nabavku) mesa svakog dana 50 dirhema, ali se ova svota može prekoračiti i umanjiti, zavisno od cijena,

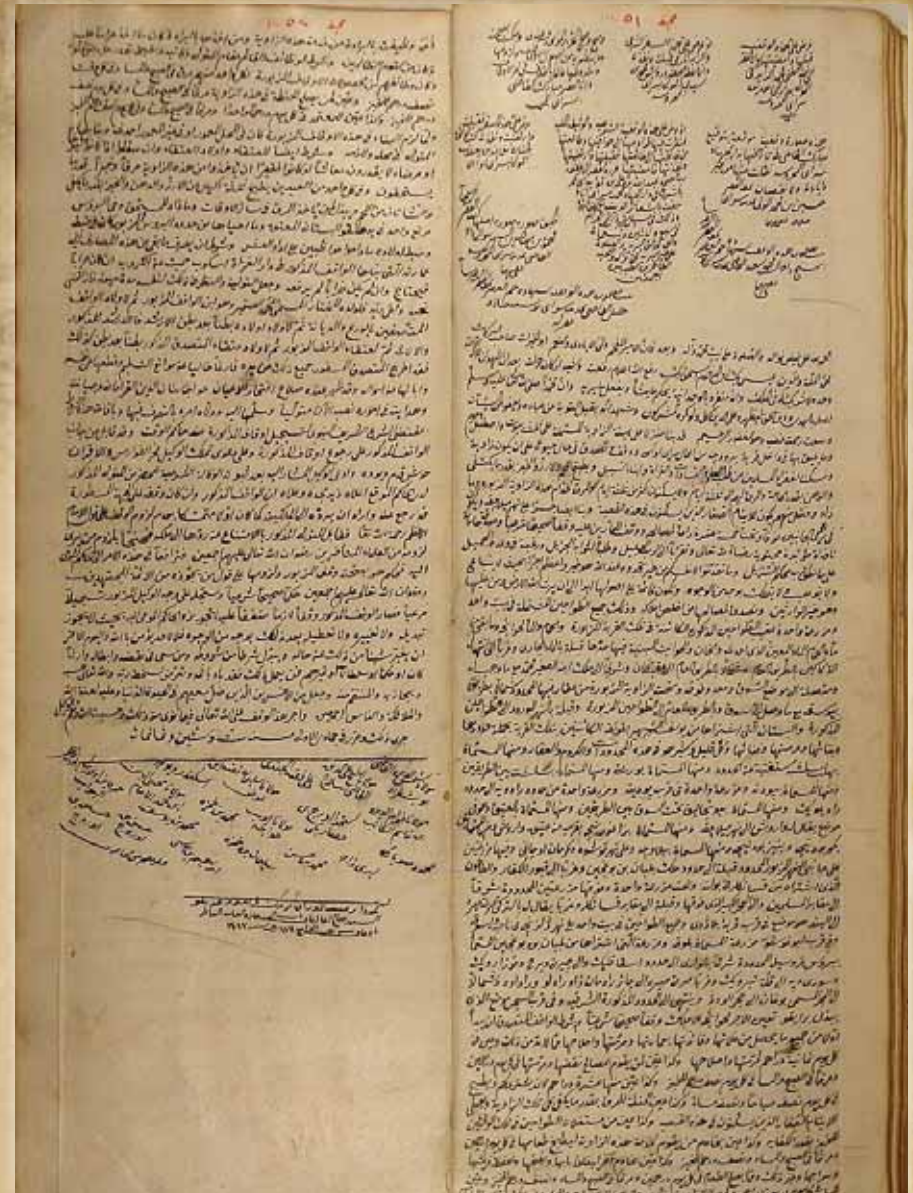
Za hljeb svakog dana 96 oka finog brašna, s tim da svaka fudola bude teška 100 drama, i da se ova svota može prekoračiti ili umanjiti,

- za so, luk, slanetak, biber i ostalo dnevno 6 dirhema,

- za drva u kuhinji i u pekari dnevno 15 dirhema.

Također je odredio za specijalno gošćenje putnika koji tu odsjedaju 30 dirhema dnevno. Davaće se svakom putniku prilikom dolaska med i hljeb, kako je to već poznat običaj i u drugim imaretima.

Za zagrijavanje musafirhane u zimске dane (neka se daje) dnevno 4 dirhema.

Vakufnama Isa-bega, sina Ishakova, prvog bosanskog krajišnika (1454-1463), utemeljitelja grada Sarajeva. Predstavlja najstariju vakufnamu na tlu Bosne. Datacija: Sarajevo, džumadel-ula 866/1.2.-3.3.1462. godine. Otvora: Mubarek, sarajevski kadija; Jezik: arapski

Vakufnama *Muslihudina Čekrekčije*, predstavlja najstariju vakufnamu iz Sarajeva čiji original je sačuvan.

Datacija: Sarajevo, zulkade 932/8.1526. godine.

Napisao: Ubejdullah, sin Ahmedov, sarajevski kadija, ovjerio Muhamed ez-Zejreki, sarajevski mula.

Jezik: arapski, pismo nesh.

Dimenzije: 217x21 cm.

Vakufnama *Karo h. Omera, sina Muhremova, za zadužbine u mahali Čekrekči Muslihudina, kojom uvakufnjuje pekaru, magazuu, kuću i 700 groša.*

Napisao: Mehmed Emin, zastupnik sarajevskog kadije.

Datacija: 21. šaban 1186/16.11.1772. godine.

Jezik: osmansko-turski

Dimenzije: 61x24 cm

Vakufnama Muzafrije
Abdulkadir-efendije, sina
hadži Ahmedova, iz Šejh
Feruhove mahale, kojom
uvakufkuje 1300 groša.

Datacija: posljednja dekada
ramazana 1197/18.-28.08.
1783. godine.

Ovjera: Abdullah,
sarajevski kadija.

Jezik: osmansko-turski

Dimenzije: 82x25,5 cm

Vakufnama Dženetić Mehmed-
bega, sina Ali-begova, iz
Čohadži Sulejman-ef.
mahale u Sarajevu.

Legelizacija: Mufti-zade Ismail,
zastupnik sarajevskog kadije

Datacija: 1. redžep
1266/12.05.1850. godine.

Jezik: osmansko-turski

Dimenzije: 76x26,5 cm

VAKUFNAME HERCEGOVINE

Uz Sarajevo, Mostar predstavlja mjesto s najvećim brojem vrlo značajnih vakufa i vakifa. Mostarske vakufname su zanimljive kako prema izgledu tako i prema svome sadržaju. U drugoj vakufnami Ćejvan ċehaje iz Mostara (1558), nalazi se neobičan popis predmeta u njegovim zadužbinama u Mostaru, Gabeli i Blagaju. Knjige, tespihi, prostirka, ne predstavljaju neočekivnu pojavu u vakufnamama, no zaštitna sredstva od vrućine, bure i studeni (zarovi, mušeme, mramorne ploče) već privlače pažnju. Međutim, 29 nojevih jaja u džamiji u Mostaru ili šarena jaja u džamiji u Gabeli svakako su prvorazredna zanimljivost. Nojeva po svome broju, a šarena uopće po svome prisustvu u džamiji. Zbog zanimljivosti sadržaja, u cijelosti donosimo popis stvari navedenih na kraju vakufname Ćejvan ċehaje. Zavređuje da se istakne i gest Karadoz-bega koji određuje da se iz sredstava njegovog vakufa njegovoj supruzi Aiši-hatun, kćeri Abdullaha, svakog dana dodjeljuje dva dirhema dnevno do kraja njenog života. U tu svrhu pisana je posebna vakufnama.

❀ Iz vakufname Ćejvan ċehaje ❀

Spisak knjiga koje su namijenjene za vaiza:

- Predmeti određeni za časnu džamiju koja je podignuta u kasabi Mostar
- tri časna mushafa, većeg formata, za učenje u časnoj džamiji i uz njih tri rahle;
  - dvije klupice za Kur'an časni, manjeg formata;
  - dva Kur'ana časna, manjeg formata, za mekteb;
  - dva kompleta džuzova, od kojih se svaki sastoji od trideset džu-zova, za učenje časne hatme;
  - dvije škrinje koje se mogu zaključavati, postavljene na dva postolja i
  - tri En-ama časna.

Spisak knjiga koje su namijenjene za vaiza

- djelo Muhamedija, u dva sveska;
- ... za hutbe i tarif;
- spjev Mevlud,
- djelo Magalis-al-anwar;

- dva katanca za škrinje za komplete džuzova;
- dva katanca za klupice.

Spisak prostirki i ostalog u časnoj džamiji:

- četiri svečana plašta
- tri sedžade-halije,
- tri velike halije,
- jedan ćilimčić za mihrab,
- jedan ćilim
- pet sedžada na kojima je predstavljen mihrab,
- jedna zavjesa za vrata,
- osam komada zavjesa impregniranih voštanom masom za prozore,
- dva katanca za dolape,
- jedan katanac za vrata časne džamije.

Spisak čiraka i svijećnjaka časne džamije

- jedan par čiraka od mesinga
- jedan par svijećnjaka od drveta za voštane svijeće
- jedan par čiraka za trpezu (sofra)
- dva komada mašica,
- dva svijećnjaka od mesinga,
- dva komada kožica od tigrovine za klupice.

Spisak svijećnjaka i visećih svjetiljki u časnoj džamiji:

- pet ogledala (ayine top),
- trideset i pet svjetiljki (fenjera),
- dvadeset i devet nojevih jaja,
- jedan viseći luster sa sedam svjetiljki (kandil), jedan primjerak Sulejmana-muhura,
- hiljadu tespiha izrađenih od šimširova drveta,
- jedan bakreni đugum za svjetiljke,
- jedan ibrik od bakra,
- komplet lanaca za svjetiljke,
- dvadeset ploča od mramora za prozore,
- jedan sat koji otkucava,
- jedan pješčani sat.

Spisak predmeta koji se nalaze u časnoj džamiji u skeli Gabela:

- komplet od trideset džuzova (Kur'ana) sa škrinjom,
- jedan primjerak časnog Kur'ana s klupicom na koju će se stavljati,
- četiri rahle,

- jedna sedžada-halija za mihrab,
- hiljadu tespiha,
- dva čiraka od mesinga,
- jedan ćilim za minber,
- dvije veće halije,
- četiri misirske hasure,
- jedna zavjesa od filca za vrata,
- deset šarenih jaja.

Spisak predmeta koji se nalaze u časnom mesdžidu u Blagaju:

- jedan primjerak Kur'ana časnog s dvije rahle,
- komplet (od trideset džuzova Kur'ana) za učenje hatme, s jednom škrinjom,
- dva čiraka od bakra,
- dva čiraka, izrađena iz drveta,
- jedna sedžada za mihrab,
- hiljadu tespiha od šimširova drveta,

Ova vakufnama ima 28 lista, svaki je napisan rukom pisara ove vakufname.

U svojoj vakufnami iz 1554. godine:

“(Vakif je također) odredio da se iz tih sredstava (izdvaja) u svakih pet godina po 3000 dirhema za lice koje će obaviti hadž za njega. Ta osoba treba da je (već ranije) obavila hadž za sebe i da je sama u mogućnosti da obavi sastavne (glavne) dijelove obrede hadža, njegove vadžibe, sunete, adabe i ostalo što spada u njih.”

“Vakif je ..... odredio da mekteb ima muallima blage naravi.... On će poučavati djecu muslimana i upućivati ih u jasnu Knjigu. Odnosit će se prema njima kao što se odnose očevi prema djeci, ne praveći razliku među njima pri poučavanju. ....On je isto tako odredio da mekteb ima halifu. On će uvježbavati s djecom lekcije koje su već obrađene, kao i one koje još nisu obrađene.”

❁ Iz vakufname *hadži Muhamed-bega (Karagoz-bega)* 1570. godine ❁

“Časnom šerijatskom sudu i uzvišenom sudištu pristupio je nosilac ovog valjanog šerijatskog uvakufljenja i javne isprave koje treba da se pridržava, ... hadži Muhamed-beg, naka ga Allah uputi ka još većoj razboritosti do Sudnjeg dana – i odredio svojoj supruzi Aiši-hatun, kćeri Abdullaha, po dva dirhema svakog dana iz sredstava koja preteknu od njegovih časnih vakufa. Istovremeno on je odredio da joj se to davanje ne uskraćuje do kraja njenog života.”

Vakufnama Čejvan čehaje, sina Abdurahmanova, jednog od najpoznatijih vakifa u Mostaru i čehaje na dvoru u Istanbulu.

Datacija: Mostar, 7. ševval 961/5.9.1554. godine.

Jezik: arapski

Dimenzije: 24x16 cm,

28 listova.

Vakufname hadži Muhamed-bega (Karagoz-bega), jednog od najpoznatijih vakifa u Mostaru, utemeljivača istoimene medrese.

Datacija: Mostar, prva dekada ramazana 977/7-16.02. 1570. godine.

Jezik: arapski

Dimenzije: 28,5x19,5 cm, 15 listova.

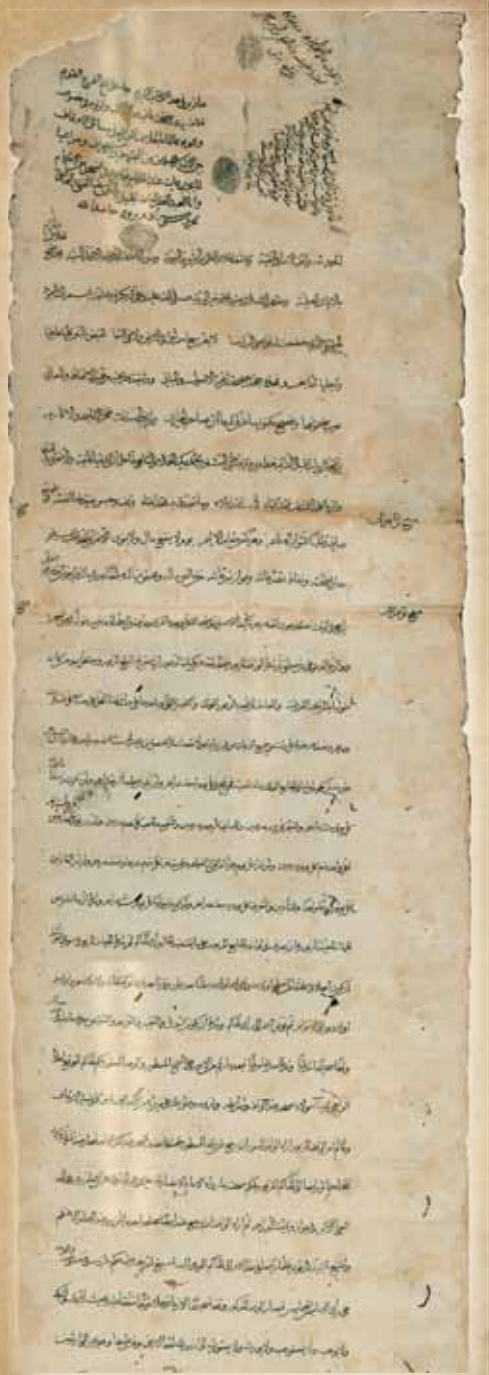

Vakufnama Hodaverdije, sina Alije, poznatog kao Hodaverdi Bosna Mehmed-beg, jednog od značajnijih predstavnika bosanskog plemstva iz 16. stoljeća.

Datacija: Sarajevo, redžep 987/24.08.-22.09.1579. godine.

Jezik: arapski

Dimenzije: 135x21 cm

Vakufnama Derviš-paše, sina Bajezidova (Bajezidagića), dvorskog službenika u Istanbulu, namjesnika, paše i pjesnika.

Datacija: Mostar, druga dekada rebiul-ahira 1001/14.-23.01.1593. godine.

Jezik: arapski

Dimenzije: 24x15 cm

VAKUFNAME SREDNJE BOSNE

Iako je institucija vakufa na prostoru srednje Bosne zaživjela već početkom 16. stoljeća i već tada sagrađeni neki značajni vakufski objekti, tek s prijenosom administrativnog sjedišta u Travnik, dolazi do nove afirmacije institucije vakufa. Najznačajniji vakifi tog perioda na prostoru srednje Bosne su Elči Ibrahim-paša (1704 i 1705-1708) i Mehmed-paša Kukavica (1757-60). Obojica su osnovali medrese i brojne druge zadužbine, među kojima su posebno značajne biblioteke pri medresama. Elči Ibrahim-paša je uvakufio 103 primjerka knjiga za potrebe svoje medrese u Travniku.

U vakufnami je precizirao način korištenja uvakufljene biblioteke: "Navedene knjige izdavat će se učenicima u spomenutoj kasabi uz tvrd zalag. Učenik pak koji zaloga nema, koristit će knjigu na njenome mjestu.

Knjige se ne smiju posuđivati u druga mjesta. Ako bi knjižničar prekršio ovaj propis i knjigu posudio, provesti će se nad njim propisi Šeriat."

✿ Iz vakufname Elči Ibrahim-paše: ✿

- 30 lijepo ispisanih, pozlaćenih i uvezanih džuzova Kur'ana.
- Tefsir od Kadi Bejzavije, 2 sveska.
- Tefsir od sure Nebe' pa dalje, 1 sv.
- Tefsir od Šejha, II svezak.
- Tefsir od sure Burudž pa dalje iz Tefsira Hanefije, 1 sv.
- Tefsir od sure Nebe' pa dalje od Šejhzade-a, 1 sv.
- Miškatal-envar, 1 sv.
- Komentar na djelo Šir'a.
- Djelo Šir'a, 1 svezak
- Hilyetul-ebraz, 1 sv.
- Halisatul-haqaiq, 1 sv.
- U 1 svesku tri brošure i Haqaiqul-haqaiq.
- Deqaiqul-ahbar, 1 sv.
- U 1 svesku Diyaul-qulub, Bahrul-ke-lam, Hadisi erbein, Tariqus-salikin, brošura od Šihabud-dina, brošura Zikrul-wulat, Miyarut-tariq i brošura Hediyye.
- Muhtarun sahhah, 1 sv.
- U 1 svesku Šafiya, komentar Šafiye i osnovni tekst djela Ariid (metrika).
- Kašiful-kina, 1 sv.
- U 1 svesku komentar na Dibadžu od Seyyidi Alije i II komentar djela Qawaidul-irab.
- U 1 svesku Kifaye i Šerhu Iftitah.
- Zubdetul-waizin, 1 sv.
- Sarfi Kemaliyye i komentar Merah-a od Sururije, 1 sv.
- U 1 sv. Tuhfetul-muluk i komentar

Vakufnama Nikšić Paša, sina Mustafina, stanovnika Uzunovića mahale u Stocu.

Datacija: 10. ševval 1283/9.2.1867. godine.

Opjera: Salih, kadija, zastupnik kadije u Stocu

Jezik: osmansko-turski

Dimenzije: 34,5x24 cm

- Šuruti-salat-a.
- Nuzhetul-enwar, 1 sv.
- U 1 sv. komentar Fikh-a od Kejdani-je i komentar djela Tuhfe.
- Telwih, 1 sv.
- Komentar Menara od Ibni Meleka, 1 sv.
- Ešbahun-nezair, 1 sv.
- Komentar Merah-a od Abdurrahmana.
- U 1 svesku Madbut, Šerhu Matlub, komentar »Emsile«, komentar za »Nasere«, - drugi komentar »Emsile«, drugi komentar za »Nasere«, komentar, Sarfa i Emsilei-muhtelifa-e.
- Drugo djelo (Merah) od Abdurrahmana, 1 sv.
- Risalei-vezaif, 1 sv.
- Minhadžul-abidin, 1 sv.
- Šerh »Izije« od Halebije, 1 sv.
- Komentar Enmuzedža.
- Komentar djela Šejha Seyyidi Alizade-a od Seyyidi Šerifa.
- Risalei Begavi, 1 sv.
- Risalei Hikem, 1 sv.
- Telhis, 1 sv.
- El-Menar od Ibnu Ayniye, 1 sv.
- U 1 svesku Kešfu wafiye i Šerhu Kafije.
- Šerhu Hindi lit-Tegabun.
- Komentar Čarperdi od Šafiye.
- U 1 svesku Tertibu ewrađ, Munadžat, Risalei hilyetun-nebiyyi i Šemail od Suyutiye.
- U 1 svesku Siradžiiyye, Šihabuddin i Kemal-paša-zade.
- Kafije, 1 sv.
- U 1 svesku Feraiid u stihu i Šerh Šati-biya.
- Tewdih, 1 sv.
- Daw', 1 sv.
- Menazili sairin, 1 sv.
- Feraiid od Seyyida, 1 sv.
- Teysir.
- Risalei istilahati fikh, 1 sv.
- Quduri, 1 sv.
- Šemsiyye, 1 sv.
- Komentar Šafiyye od Seyyidi Alizade-a.
- Komentar Taqdim na Muqaddimu.
- Rewnekul-medžalis, 1 sv.
- Ifsah, 1 sv.
- Galetatul-ewam od Kemalpašazade-a.
- Šerhi Menar Dinkoz, 1 sv.
- U 1 svesku komentar Kafije od Hindije i Murib od Kurd-efendije.
- Seb'iyat, 1 sv.
- Dibadže šerhi Muhammediyye, 1 sv.
- Komentar »Iziya«-e.
- Hudaya o filozofiji s komentarom, 1 sv.
- Mubeyyini masdar, 1 sv.
- Sururiyin komentar El-Misbah-a.
- Dželali Meš'ud, 1 sv.
- Muhtesari Menar, 1 sv.
- Ewful-wafiye, 1 sv.
- Risalei keib, 1 sv.
- Drugi komentar »Iziya«-e.
- Šerhu Džezeri. 1 sv.
- Šerhu aqaidi diniyye, 1 sv.
- Irdudin komentar Akaida.
- Komentar Hayali-e od Kemalpašazade-a.
- Glosa na Šemsiyyu.
- U 1 sv. Šerhu Džezeri i Taškuprizade.
- Muhyiddinov komentar Husam-a.
- Esraru 'Arebi, 1 sv.
- Ebulleys Semerkandi, sv.

- Drugi komentar Džezeriye, 1 sv.
- Qasidei Burde.
- Imad minel adab od Mesuda.
- Halebi sagir.
- Komentar Emali-e.
- Hadisi erbein.
- Šerhu Edžrumiyye.
- Komentar Merah-a.
- Komentar Feraiid-a od Džellala.
- U 1 sv. komentar Fikhi ekber-a i komentar Hudaye iz filozofije.
- Komentar u stihu na Hadisi arbein, 1 sv.
- Risalei Mubini enbiya, 1 sv.
- Risalei ahkami mukellef, 1 sv.
- Kitabu Mew'iza.
- Djelo Džezeriyye.
- Komentar Šemsiyye-e.

Handwritten Ottoman Turkish text on page 32, featuring a circular seal at the top center and several lines of text in Rika script.

Vakufnama Ćamil-paše, bosanskog valije (1756-57. godine), za džamiju na mjestu Gazi- agine (danas Šarene) džamije u Travniku.

Datacija: Travnik 15.zulkade1171/21.07. 1758. godine.

Legalizacija: Ahmed, kadija Bosna-Broda.

Ovjera: Ishak Mahir, kadija

Jezik: osmansko-turski

Dimenzije: 109x22 cm

Handwritten Ottoman Turkish text on page 33, featuring a circular seal at the top center and several lines of text in Rika script.

Vakufnama Paše Mula Ibrahima, sina Ibrahimova, nastanjen u mahali Grbavica u Sarajevu kojom vakufi nekretnice u Kreševu.

Datacija: 11. džumadel evvel 1254/01.08.1838. godine.

Ovjera: Mehmed Hasib, sin hadži Ibrahimov, naib u Sarajevu.

Jezik: osmansko-turski

Dimenzije: 48,5x16 cm

VAKUFNAME ISTOČNE BOSNE

Opće je poznato da su vakufi odigrali značajnu ulogu u postanku i razvitku gradova u Bosni. Posebnu ulogu u tom procesu imali su ljudi porijeklom iz Bosne bilo da su službovali u Bosni ili u nekim drugim pokrajinama Osmanskog Carstva. Vrlo često oni su u mjestima svoga porijekla podizali zadužbine, na taj način se oduživali svome zavičaju, doprinosili njihovom razvitku, nastojali da olakšaju život u tim krajevima i riješe probleme lokalnog stanovništva. Među zaslužnima za afirmiranje i razvitak svoga rodnog kraja su i Mustafa-beg Sokolović, osnivač kasabe Rudo i Musa-paša utemeljitelj Nove Kasabe. Motivi i briga o pojedinim segmentima života u svome kraju sadržani su u dijelovima tekstova vakufnama spomenutih vakifa.

❁ Iz vakufname *Mustafa-bega Sokolovića*, bosanskog sandžak-bega, (1555-57). ❁

“U skladu s tim, pošto je na jednoj strani mezre poznate pod imenom Rudo, u nahiji Polimlje, koja pripada kadiluku Foča u Hercegovačkom sandžaku, koja je u blizini plemenitog mjesta njegova rođenja i njegovoj porodičnoj lozi, rijeka Lim a na drugoj strani rijeka Krupa, i pošto je to mjesto prolaza i prelaza, te svaki čas i u svako vrijeme prolaze i prelaze putnici i prolaznici, a to je mjesto daleko od grada, te pošto postoji krajnja potreba da se na tom mjestu izgradi most i da ono postane kasaba, to je srećom i napretkom ovjenčani, moćni i uzvišeni sultan svijeta i vladar zemlje i vremena dodijelio mulk, kao jedan od svojih uzvišenih darova, spomenutu opisanu mezru rečenom mirilivi svijetlog uma i darovana mu je carska mulknama.

Nakon toga, spomenuti emir, čije su vjerske zadužbine obilne i dobročinstva mnogobrojna, potrudio se da tu sretnu zemlju osvijetli svijetlim znacima islama i očisti rijekama zapovijedi odredaba šerijata. Sa iskrenom namjerom i čistom željom, on je krenuo putem ponosnih muslimana na koje se ukazuje u čestitoj izreci Božje hramove gradi samo onaj koji vjeruje u Boga i Sudnji dan i na pomenutom mjestu izgradio je visoku džamiju i bogomolju srcu ugodnu...

U blizini spomenute džamije izgradio je školu koja plijeni srce, na čijem ukrasu u obliku sunčanog diska, na njenom visokom svodu, kao dan blista svjetlo spasa....

Vakufnama Ahmed Seid bega, sina Derviš Sulejmanova, stanovnika mahale Muslihudina u Travniku, defterćehaje na pokrajinskom divanu.

Daticija: Jajce, 7. džumadel evvel 1262/02.05.1846. godine.

Opjera: hadži Jahja, zastupnik kadije u Jajcu

Jezik: osmansko-turski

Dimenzije: 78x27,5 cm

Također, na tom mjestu izgradio je jedan visoki han na nepristupačnom mjestu i Boga radi zavještao ga putnicima. A na velikoj rijeci po imenu Lim, koja protiče u blizini spomenutog mjesta – tako da podozrivi ronilac uobrazilje biva zaprepašten na dnu njene dubine – a preduzetni plivač razuma u pitanju prelaza preko nje dobija vrtoglavicu- sagradio je jedan čvrst most i jedan elitani kameni most na luk i zavještao ga za klasno privilegovane i za plebs, za sve ljude koji tuda prolaze i prelaze. Uz to je sagradio prvorazrednu banju koja pruža spokojstvo. Na rijeci koja je poznata među ljudima pod imenom Krupa, vrijedan mlin, od četiri prostorije, koji danonoćno okreće poput nebeskih sfera, kao i dvije stupe, te dućane štavilaca pod krovom čije su granice poznate i napokon na tržištu više dućana čije su granice poznate s tri strane za privrednike čaršije, zanatlije i trgovce.”

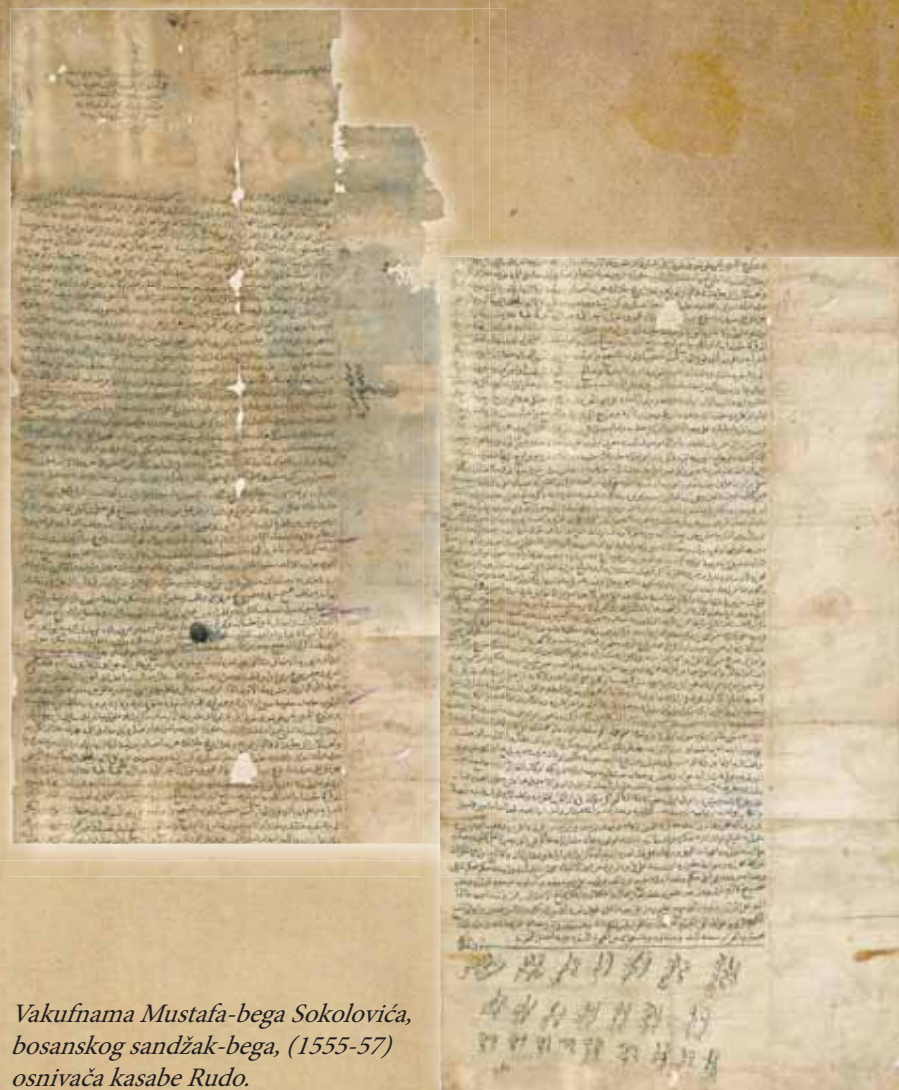
Musa-paša iz Nove Kasabe, do 1643. godine podigao je džamiju u kadiluku Birač, u mahali Jadar, u granicama sela Kovačić i Gojković, uvakufio je “lijepim rukopisom ispisanih 30 komada džuzova”, mekteb u blizini džamije, 150.000 akči za potrebe mekteba, 2 karavan saraja u spomenutom mjestu, 25 vlastitih dućana, 5 stupa kožarskih, na obali rječice Jadar, 4 mlinska vitla na spomenutoj rječici.

✿ Iz vakufname *Musa-paše* iz Nove Kasabe. ✿

“Nadalje je plemeniti vakif i svačiji dobročinitelj postavio uslov: Ako Božjom dobrotom u časnom vakufu nastane uvećanje, neka u sezoni jagjadi i trešanja mutevelija preda muallimu trista akči iz vakufskih prihoda da on djecu sabere na izletištu koje odaberu radi gozbe, pa kada se pogostite, razidite se i tada neka se lijepom dovom sjetite vakifa-dobrotvora, ...”

Isto tako, na Kurban bajram svake godine, a to je za vrijeme radovanja sirotinjskih srca, neka se da u ruke muallimu 360 akči kao suma za kurbane, neka on za taj novac kupi kurbane pa neka, prema sadržaju “jede i druge nahrani, bogate i siromašne”

Vakufnamu potpisuje 35 svjedoka: od brata vakifova, preko ćehaja i drugih velikodostojnika Budimskog ejaleta, imami Velike džamije u Budimu, hatib džamije u Jadru, mujezin džamije Jadar, stanovnik Budima porijeklom iz Užica, stanovnik Sarajeva, Kalin hodža Muslihudin, hatib Sinan-begove džamije u Čajniču.

Vakufnama Mustafâ-bega Sokolovića, bosanskog sandžak-bega, (1555-57) osnivača kasabe Rudo.

Datacija: druga dekada muharrema /26 9.-5.10.1555. godine.

Napisao: Muhamed, sin Mustafin, sudski povjerenik za stvari naslijeda vilajeta Bosna.

Jezik: osmansko-turski

Dimenzije: 110x33 cm

Vakufnama Husein-bega, sina Ilijasova, porijeklom iz sela Arnautovići u okolini Rogatice, najzaslužnijeg za urbani razvitak Rogatice.

Datacija: Višegrad, 5. redžep 965/23.4.1558. godine.

Ovjera: Džafer, sin Jusufov, kadija u kadiluku Višegrad.

Jezik: osmansko-turski, pismo divani.

Dimenzije: 160x29 cm

Vakufnama Musa-paše iz Nove Kasabe, osnivača Nove Kasabe kod Vlasenice, silahdara sultana Murata IV, namjesnika Egipta, tri puta namjesnika Budima i admirala osmanske mornarice.

Datacija: prva dekada rebiul-evvela 1053/20.-29.5.1643. godine.

Napisa: Abdulkaki, sin Mustafa-čehaje

Ovjera: Abdullah, sin Huseinov, kadija u Budimu

Jezik: osmanski-turski

Dimenzije: 15,5x26 cm

VAKUFNAME SJEVEROISTOČNE BOSNE

Osim što su igrali značajnu ulogu u političkom i vojnom životu Bosne, Gradašćevići su se istakli i na općedruštvenom i humanitarnom planu. I u tom pogledu postali su najznačajnija porodica u sjeveroistočnoj Bosni. Ta osobina krasila je sve članove porodice Gradašćević, muške i ženske. Njihova vakufska dobra nalazila su se u Gradačcu, Gračanici, Modriči i Brčkom a činile su ih: medrese, džamije, mesdžidi, dućani, kuće i zemljišne parcele. Doprinos vakufa Gradašćevića u kulturnom i prosvjetnom životu muslimana na navedenim područjima iznimno je značajan. Neke od sačuvanih zadužbina te porodice danas su prvorazredni spomenici kulture.

U mjestima gdje nije bilo ekonomski tako jakih porodica, nedostatak je nadoknađivan udruživanjem većeg broja pojedinaca u cilju rješavanja društvenih potreba. Više dobrotvora udružilo je svoja sredstva, te su zajednički u Zvorniku podigli medresu i za nju uvakufili nekretnine i novac.

❁ Iz vakufname Gradašćević Murat - kapetana, sina Osmanova ❁

U jednoj od vakufnama Murat-kapetana, brata Husein-kapetana Gradašćevića, datiranoj 19. rebiul evvela 1225/21.06.1810. godine među uvakufljenim dobrima navedeni su:

...han i u prizemlju 9 dućana, a na spratu 6 soba, kafana, konjušnica, samanluk, hambar, dva magacina, 10 dućana nasuprot hana, zatim pet soba, 8 dućana i 1 pekarski dućan, 18 placeva u varoši ispod tvrđave, medresa koju je sagradio u Gradačcu i ispod nje 8 dućana, i u kasabi ispod medrese 9 dućana, opet u varoši 13 mulkovnih placeva, u kasabi Modriča 8 dućana, 2 pekarska dućana, 15 parcela u mulkovnom vlasništvu...

❁ Iz vakufname Zvorničke medrese 1856. godine ❁

Jahjaefendić (Jahjaefendizade) hadži Rašid-aga, ugledni stanovnik hadži Turgutove mahale u gradu Zvorniku, zatim hadži Abdullabagić hadži Hasan-aga i hadži Grahić hadži Mustafa-aga iz mahale Namazgah; zatim Fiadaić Mahmud-beg, Abdi-beg i Rustem-beg, sin Derviš-bega – stanovnici mahale Zamlaz;

Vakufnama Brankovića Murat-bega, sina Ahmed-begova, iz sela Kovanj kod Čelebi Pazara (Rogatice)

Ovjera: hadži Ibrahim Čelebija, kadija Čelebi Pazara.

Datacija: 10. safer 1288/30.04. 1871. godine.

Jezik: osmansko-turski

Dimenzije: 75,5x26,5 cm

zatim Mustafa-beg, sin Saliha iz Trnove, stanovnih mahale Fethije, došli su na ovaj časni i svakog poštovanja zaslužni šerijatski sud da se spomenuta vakufnama službeno zavede u sudski sidžil. ...

“...podignuta je uz zalaganje i pomoć cjelokupnog muslimanskog stanovništva, izgrađena i oživljena časna medresa koja je imala na svom gornjem spratu šest odaja i učionicu, a prizemno podrumsku prostoriju i kuhinju, za koju su stanovnici otkupili dva dijela, od navedenih suvlasnika (uživalaca) za poznatu protuvrijednost” ...

Hadži Rašid-aga, Jahjaefendić, 1/3 svog djela zemljišta na kojem je izgređena medresa

Mustafa-aga, zemljište dva izgorjela dućana za medresu

Hasan-aga, “...spomenuta medresa je u izgradnji i nedostaje joj sredstava”...

1/3 iz vakufa Namaz-gah džamije namjenjen za opravku Namaz-gah džamije.

Mehmed-beg, dva dućana u cjelini

Rustem-beg, zastupa svoju ženu Fatu, kćer Abdullaha, uvakufjuje 1/5 bašče zajedno sa svojim pastorkom Salihom, sinom Hasan-bega

Mustafa-beg, bašču u mahali Fethiji, koja ima 70-80 stabala voća.

...Nakon ove izjave, skupina građana Zvornika koji su bili inicijatori da se medresa, o kojoj je riječ, izgradi, i koji su novčano i fizički učestvovali u njenoj izgradnji, došla je pred sudsko vijeće, i skupa s časnim i poštovanim ktitorima čija su imena gore navedena, i u prisustvu mutevelije – navedenog Mahmud-age – na zakonom propisan i valjan način očitovali su i izjavili sljedeće: “Trudom i zalaganjem sviju nas, prikupljenim novcem sa sviju strana, čime smo zadovoljni i na čemu smo zahvalni, započela je Allahovim imenom i s zahvalnošću Njemu, izgradnja ove medrese, koja je hvala Allahu, i opet hvala Allahu s uspjehom izgrađena i završena. Novcem koji je preostao vakufu, izgrađeno je iza spomenute medrese osam dućana, jedna magaza i zgrada telegrafa (pošta)....

...kupit će se menzilhana u mahali Fethiji, ...a koja ima na spratu sobu, kiljer i kuhinju; a dolje podrum i hajat....a predviđena je isključivo da to bude stan licu koje će biti muderris i ne smije se tražiti ništa na ime kirije.”

Od preostalog novca 5200 groša: ...navedeni mutevelija nabavit će i pripojiti vakufu ono što je korisno za vakuf.”

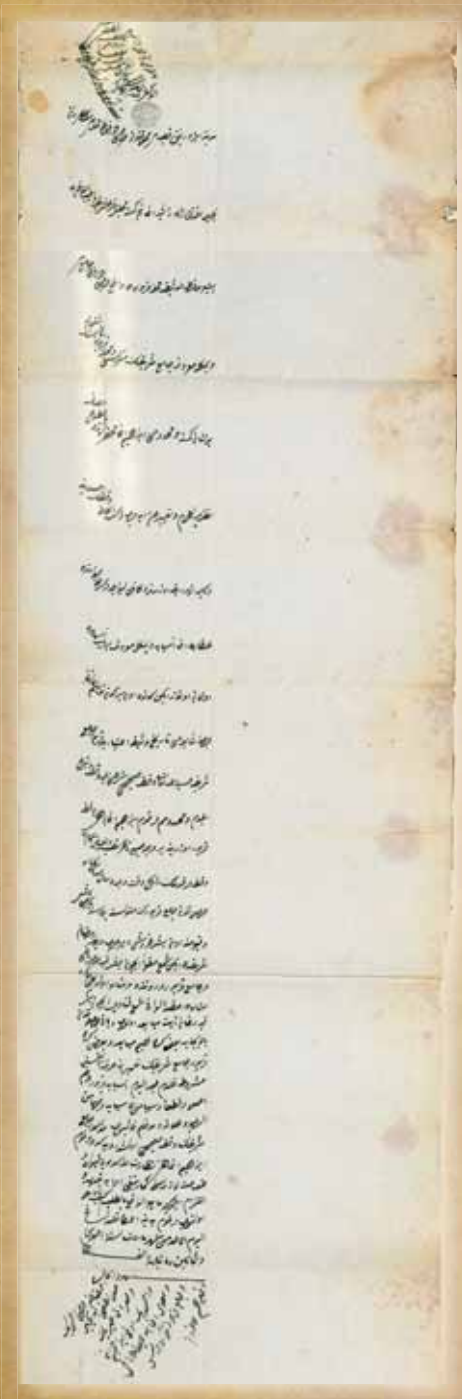
Vakufnama Gradašćević Murat-kapetana, sina Osmanova, brata Husein-kapetana Gradašćevića.

Datacija: 19. rebiul evvel 1225/21.06.1810. godine.

Jezik: osmansko-turski

Dimenzije: 80,5x28 cm

*Vakufnama Jahjaefendić
Rašid-age, iz Zvornika, iz
mahale hadži Turguta.
Datacija: mart 1281. (1864)
Ovjera: Sejid Hasan Šukri
Jezik: osmansko-turski
Dimenzije: 77,5x26,5*

*Vakufnama hadži Omera,
sina Ebu Bekirova,
muhadžira prognanog iz
Šapca 1862. godine.
Datacija: 5. zulkade,
1280/11.04.1864. godine.
Ovjera: Sejjid Ali, zastupnik
zvorničkog kadije
Jezik: osmansko-turski
Dimenzije: 61,5x22,5*

Vakufnama šestorice
uglednih stanovnika
Zvornika za medresu u
Zvorniku.

Ovjera: Sejid Hasan Šukri,
zastupnik kadije

Datacija: 21. rebiul-ahir
1287/20.07.1870. godine.

Jezik: osmansko-turski

Dimenzije: 79,5x28,5 cm

Vakufnama Šahdagić h.
Mustafe, iz Bosanskog Broda,
nastanjenog u Donjoj mahali.

Datacija: 22. muharrem
1289/31.03.1872. godine.

Ovjera: hadži Ahmed-zade
Mehmed, zastupnik kadije

Jezik: osmansko-turski

Dimenzije: 77,5x26,5 cm

VAKUFNAME ZAPADNE BOSNE

Uz Gazi Husrev-bega, Ferhad-paša Sokolović, može se matirati najvećim i najznačajnijim vakifom u Bosni, ne samo po broju podignutih objekata nego i po drugim kriterijima, broju mjesta u kojima je podizao zadužbine, ali i vrijednosti i njihovom značaju. Samo u Banja Luci između 1579. i 1587. godine podigao je 216 različitih objekata. Dakle, podigao je cijelo gradsko naselje Donji Šeher veličine nekih gradova. To je Banja Luka svrstalo u kategoriju šehera - gradova najvišeg ranga u Osmanskom Carstvu. Vakufe je podizao i u: Hrvacama, Zemuniku kod Zadra, Livnu, Kostajnici, Dobrunu, Kratovu, Svinjaru i Vrani. U sjeni brojnih građevina ostaju neke druge zanimljive odredbe koje stoje u Ferhad-begovoj vakufnami.

Drugi vrlo značajan vakif s područja zapadne Bosne je Kizlaraga Mustafa (Darussaade-agasi), sin Mehmed-bega sin Abdulvedudov, utemeljivač kasabe Novo Jajce kasnije Varcar Vakuf (Mrkonjić Grad). Osim što je značajan po osnivanju novoga grada, njegova vakufnama pokazuje iznimno veliku pažnju posvećenu komunalnim pitanjima i djeci koja pohađaju školu (mekteb).

❁ Iz vakufmane *Ferhad-bega Sokolovića* ❁

“Sahatčiji koji popravlja sat, neka se daju tri akče nakon obavljenog posla.”

“Osobi koja mete i čisti javne nužnike neka se isplate dvije akče dnevno.”

“Čuvaru koji svaku noć do jutra bude obilazio i pazio spomenute dućane i koji tu službu bude pažljivo i brižno vršio, neka se daju 4 akče dnevno.”

“Neka se osobi koja jedanput u 3 mjeseca opere turban s mog turbeta isplati pet akči, a takođe neka se za sapun da 5 akči.”

“Neka se jednom teškom bolesniku, siromahu daje 10 akči.”

Iz dobiti vakufskih objekata uz prethodno odobrenje kadije:

- olovom pokriti han koji se nalazi pred džamijom i neka se uredi tako da bude što korisniji,

- Neka se između gore spomenutih dućana izgradi i jedan odgovarajući bezi-
stan, kada za to bude ostvaren dovoljan vakufski višak,

- Neka se od kamena naprave kule pod mostom na rijeci Vrbas u Banja Luci, a ako zatreba neka se na odgovarajućem mjestu u Banja Luci sagradi još jedan han,

- Neka se u blizini moje džamije u Banja Luci sagradi jedna prostorija u kojoj će biti održavana predavanja za učenike,

- Kada prihodi s dobiti dostignu sumu da se na odgovarajućem prostoru bližu moje džamije u Banja Luci bude mogla podići medresa s 12 soba i kad se profesoru bude moglo isplaćivati 25 akči dnevno a učenicima po 4 akče, neka se takva medresa podigne, ... a navedena učionica neka služi još i za održavanje predavanja iz hadisa,

- Kada se opet sakupi višak od vakufskih dobara neka se izgradi imaret, tekija, i ostali za njih potrebni objekti, neka se plate i izdaci onako kako je kod vakufa merhum Gazi Husrev-bega u zaštićenom Sarajevu (učinjeno).

“Pošto je za moj vakuf važna i korisna izgradnja objekata, neka se grade nakon što mutevelija, nazir, kadija, službenici, moja djeca i moji ostali oslobođeni robovi koji budu stanovali u Banja Luci i ostali ugledni muslimani zaključče da je izgradnja nužna, neophodna i korisna za sljedbenike Muhamedove i ostale ljude, i nakon što kadija naredi da se to zavede u sudski protokol.”

❁ Izvod iz vakufname *Kizlar-age Mustafe*
(Darussaade-agasi), sina Mehmed-bega ❁

“Kada je uvidio da je dobro da džamija postoji, podigao je lijepu časnu džamiju u svom rodnom mjestu, u krasnoj kasabi nazvanoj Jajce Jenidžesi u Bosanskom sandžaku, sagradio je i jedan mekteb za muslimansku djecu koja se podučavaju Kur'anu, jedan karavansaraj za dolazak, konačenje i prolazak svih putnika namjernika.”

“Za rashode i održavanje časne džamije i lijepog mekteba uvakufio je određenu sumu zlatnika.”

“Uglednog čauša visokog carskog dvora Ramadana, sina Abdullahova, postavio je za muteveliju.”

“Moj opunomoćitelj, ugledni gospodin, je ranije u spomenutoj kasabi sagradio i uvakufio: jednu čvrstu građevinu pokrivenu olovom da bude džamija, lijep mekteb za muslimansku djecu; jedan čvrsti i visoki han od dvadeset soba (odžaka) za bijedne i siromašne, moćne i nemoćne; njegovoj blizini dvadeset i četiri dućana te od spomenutih dućana odvojeno jednu pekarsku furunu.”

“Za izdatke srećnih vakufskih objekata uvakufio je 674100 akči i predao spomenutom muteveliji, a postavio je sljedeće uslove:”...

“Deset sposobnih hafiza neka budu džuzhani.” Svaki dan poslije jutarnje molitve neka se sakupe u mihrabu časne džamije i prouče po jedan džuz. Svaki neka dobiva dnevno po dvije akče.”

“Uljudnom i pametnom muallimu u časnom mektebu odredio je dnevno šest akči plate; njegovom kreposnom prvom zamjeniku odredio je dnevno tri akče, drugom zamjeniku odredio je dnevno dvije akče.”

“Odredio je da se svake sretne godine kupi djeci koja uče u mektebu po jedna dolama i po jedne čakšire od bijele abe (čohe), po jedan ćulah (kapa) od čohe “yetmiš čile” i po jedan šareni pojas. Prilikom “leyle i kadra” neka im se to podjeli i obuče. Koliko god djece bude u mektebu, neka ni jedno dijete ne bude uskraćeno od poklona, ako je ikako moguće.”

Ukratko, svake godine neka se na spomenuti način kupi odjeća od strane vakufa za do osamdesetoro djece. Svake godine za ovu svrhu odredio je 10800 akči...”

“Neka bude jedan sujoldžija, čovjek koji se razumije u vodovodne puteve i kanale i u tom ima iskustva.”

“Neka se postavi jedan ferraš radi čišćenja abdesthana časne džamije i nužnika karavansaraja.”

“Osim vakufskog nazira, svi službenici vakufa moraju biti domaći ljudi iz kasabe i neka se ne dodjeljuje služba stanovnicima druge kasabe.” Svi službenici vakufa i dobri ljudi spomenute kasabe neka dobrovoljno i besplatno budu naziri vakufskih dobara i neka prilikom polaganja računa podnose izvještaj o predmetima o kojima je bila rasprava i neka tako postignu nagradu sveznajućeg Gospodara.”

“Vakufski službenici neka budu sposobni ljudi, a neka se služba ne dodjeljuje nesposobnim i nedostojnim. Naročita pažnja neka se posveti sujoldžijskoj službi i neka se ta služba dodijeli čovjeku koji znade olovo topiti i kamen klesati i obrađivati.”

Među svjedociama: istanbulski muderrisi, vratari sultanova dvora.

Vakufnama Salih-age, sina Mehmedova, iz mahale Donja Prikouna, Bihać, nastarija poznata i očuvana vakufnama iz Bihaća.

Datacija: 21. ramazan 1089/6.11.1678. godine.

Ovjera: Osman-efendi-zade Sejjid Muhamed Arif, bihački kadija

Jezik: osmansko-turski

Dimenzije: 76,5x26 cm

VAKUFNAME ŽENA

Shodno svojim mogućnostima žene su vrlo često kao i muškarci ostavljale sredstva i uvakuflyavale u različite svrhe. Među prvim poznatim vakifama u Bosni su Šahdidar, supruga Gazi Husrev-bega (sredinom 16. stoljeća) zatim, Hatidža supruga Ilijas-bega iz Rogatice, te sestra Mihri-hatun, Aiša-hatun supruga Ibrahim-age u Glasincu (krajem 16. stoljeća). U svim krajevima Bosne do kraja osmanske vladavine susrećemo takve slučajeve. Svaka vakufnama definira neke specifične namjene uvakufljene imovine ili sredstava.

❁ Iz vakufname Šahdidar, supruge Gazi Husrev-bega: ❁

“... nakon što je izdvojila iz svog najčistijeg imetka, a to je jedan cijeli mesdžid kojeg je podigla i sagradila u jednoj od mahala (Haseki hatuna) Sarajeva, kuće gazija, ...

(Vakifa je uvakufila) i cijeli iznos od 100.000 srebrenih dirhema koji su u opticaju njenog čistog imetka.”

“U spomenutom mesdžidu treba da bude osam poznavalaca Kur’ana od kojih će svaki učiti po jedan džuz uzvišenog i časnog Kur’ana-Furkana, pravilno i lijepo a ne na brzinu.”

Ako se dogodi manjak u dohotku ili okrnjenje u glavnici u bilo kojoj prilici i iz bilo kakvih iznenadnih neprilika, neka se smanji u svim troškovima u omjeru u kojem neće biti pristrasnosti niti bojazni (da će se pogrešno postupiti).

Ona je također, uvakufila, zavještala i odredila u dobrotorne svrhe za druge svoje vakufe dio onoga što je njeno i što je u njenom posjedu, a to je jedan dom koji se nalazi u spomenutom zaštićenom gradu u mahali džamije umrlog Jahja-paše. .... Odredila je da u njemu ona stanuje kao osoba koja vrši službu nazira sve dok je u životu, a kada umre i sretne svoga Gospodara, neka se taj dom proda za 15000 dirhema koji budu u opticaju u to vrijeme.”

Spomenuta vakifa je, također, uvakufila od onoga što je njeno i što je u njenom posjedu do izvršenja ovog vakufa jedan cijeli dom, koji se nalazi uz njen spomenuti mesdžid. ....Odredila je da tu stanuje onaj ko bude imam u spomenutom mesdžidu. Kada postojeća zgrada propadne i sruši se, neka je popravlja onaj ko bude stanovao svojim sredstvima, a ne sredstvima vakufa.”

Agić Fatima kći Ibrahim-age, iz hadži Isa mahale u Sarajevu, 1876. godine iz svoga imetka izdvojila je i uvasijetila/uvakufila 22000 groša za ukop i druge usluge, nakon njene smrti i:

“6000 groša za bedela koji će obaviti hadž (za nju), 2000 za hranu na dan ispraćaja i dočeka njenog bedela. Od ostatka (10000) novca na pogodnom mjestu kupiti dućan ili kuću koju izdavati pod kiriju i iz prihoda kirije svake godine učiti hatmu i klati kurban, zatim pred dušu njenih roditelja klati kurban kupovati mukave za Isabegovu džamiju i vršiti popravke...”

Babić Emina-Uzejfe, kći Ibrahim-bega, iz Kebkebir hadži Ahmedove mahale u Sarajevu 1877. godine uvakufila je:

...mulkovnu kuću, koja će se izdavati pod zakup, od zakupa svake godine kupiti dva ovna i kao kurban zaklati za Kurban bajram zatim podjeliti siromasima, a sevabe namjeniti pred dušu vakife i njenog muža umrllog hadži Mustafu Kumašina. Svake godine za ramazan proučiti po jednu hatmu a sevape namjeniti pred dušu vakife i njenog muža.”

Aiša kći hadži Ahmeda iz Mostara 1646. godine:

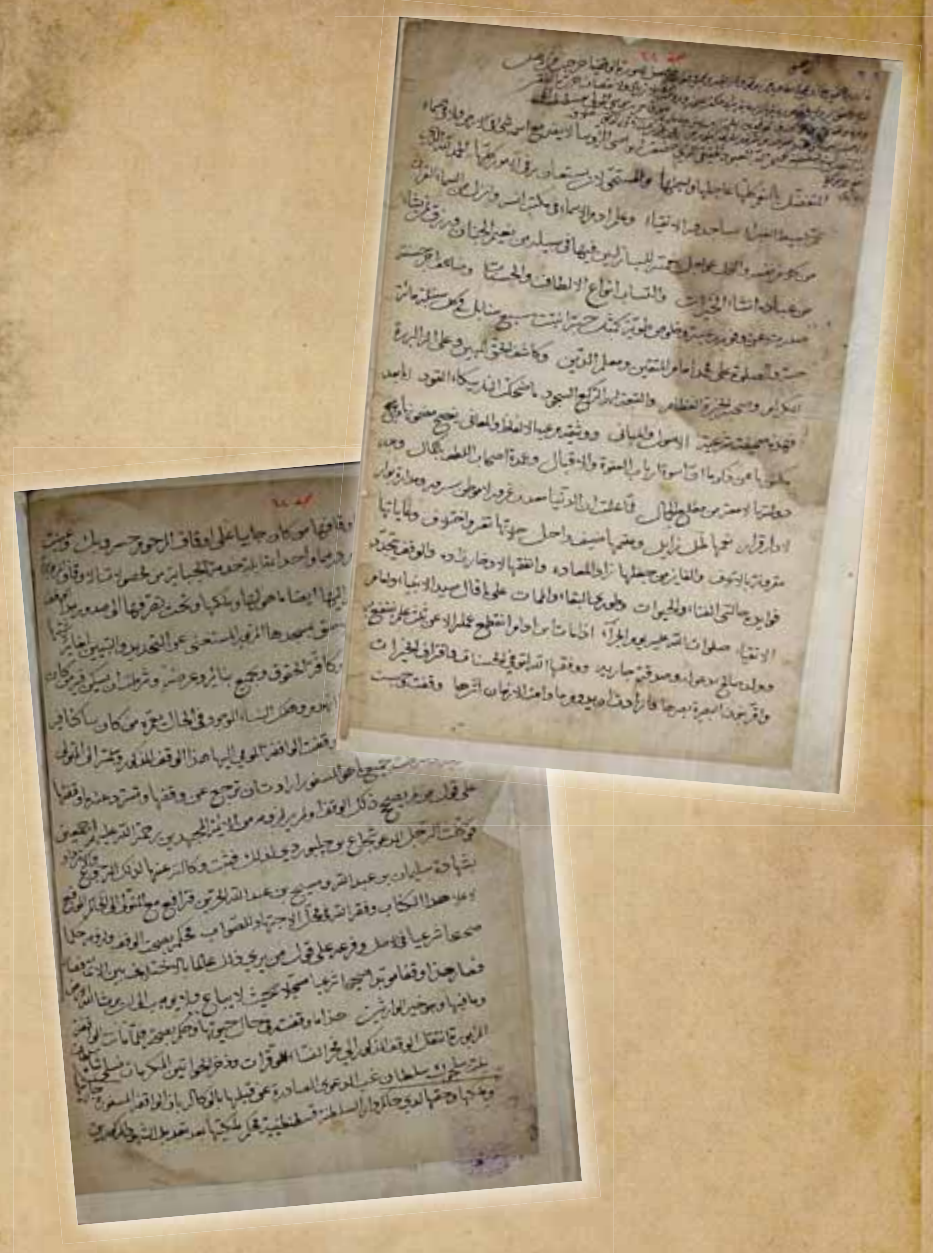
“...da se kupuju svijeće siromašnim učenicima koji stanuju u sobama Karađoz-begove medrese u Mostaru.

- da se za vrijeme zime kupuju drva i dijele po sobama spomenute medrese. Zato su učenici dužni u svojim sobama proučiti svake noći uoči petka po nekoliko ihlasa za duše vakife i oca joj hadži Ahmeda.”

Nefisa Metiljević iz Mostara 1771. godine:

“Da se svake godine u redžepu, šabanu i ramazanu kupuje po jedan grošluk hljeba i dijeli sirotinji Nezir-agine mahale.”

Vakufnama Šahdidar, supruge Gazi Husrev-begove, prijepis iz 1551. godine.

Daticija: oštećena na kraju.

Jezik: arapski

vač Mesneviije i da se ne može rasparčavati na više dijelova u svrhu korištenja, niti se može prepisivati iz njega, a ni praviti ispisi, 'jer bi se na taj način oštetila i tim se ne bi postigao željeni cilj', tj. da to djelo korisno posluži i da se njime koristi.” (GHB, R-3769)

Mutesellim Banje Luke sejjid Mustafa-paša Babić, uvakufljujući autograf poznate zbirke fetvi autora Jahja-efendije, odredio je da ni pod kojim uvjetima ne može biti predmetom prodaje, kupovine, zaloga niti nasljedstva.

Za nazira (kontrolora) uvakufljene knjige odredio je tada aktualnog muftiju Banje Luke hafiza Mustafa-efendiju a kada on umre brigu o uvakufljenoj knjizi ima preuzeti sljedeći muftija Banje Luke. (GHB, R-8475).

Prema nekim slobodnijim procjenama samo 5% knjižnog fonda bosansko-hercegovačkih biblioteka preživjelo je turbulentno XIX i XX stoljeće. Knjigu je pratila sudbina njenih poštovalaca i korisnika. Njihovim raseljavanjem i protjerivanjem nestajala je i knjiga kao dragocjen produkt duhovne i materijalne kulture. Na prostorima Bosne i njenog okruženja uništenje biblioteka, arhiva i muzeja bilo je cilj, a ne kolateralna šteta mnogih ratova. Takav scenarij odigrao se pred očima svjetske javnosti i u posljednjoj agresiji na Bosnu i Hercegovinu (1992-95) kada je, po scenariju križarskih planera, u plamenu poput kordobskih nestao i knjižni fond sarajevskih biblioteka.

Vakufnama Derviš-paše, sina Bajezidova (Bajezidagića), kojom za potrebe svoje medrese i biblioteke uvakufljuje 46 svezaka rukopisa iz oblasti šerijatskog prava i tesavufa.

Datacija: Mostar, 15. ramazana 1010/8. marta 1602. godine.

Ovjera: Mustafa, sin Muhamedov, mostarski kadija

Jezik: arapski

Dimenzije: 24x15 cm

Vakufnama Elçi Ibrahim-paše kojom je za biblioteku svoje medrese u Travniku uvakufio 103 rukopisa (NUB, Rs-713).

Datacija: 13. zul-hidždžeta 1117/28 03.1706. godine

Ovjera: Agriboz, Mustafa, kadija

Dimenzije rukopisa: 21 x 14 cm

Jezik: arapski

Vakufnama Halil-ef. Trepanića kojom je u obnovljenoj džamiji u Pervane mahali u Gračanici uvakufio biblioteku. (R-8240, fol. 117a-118b)

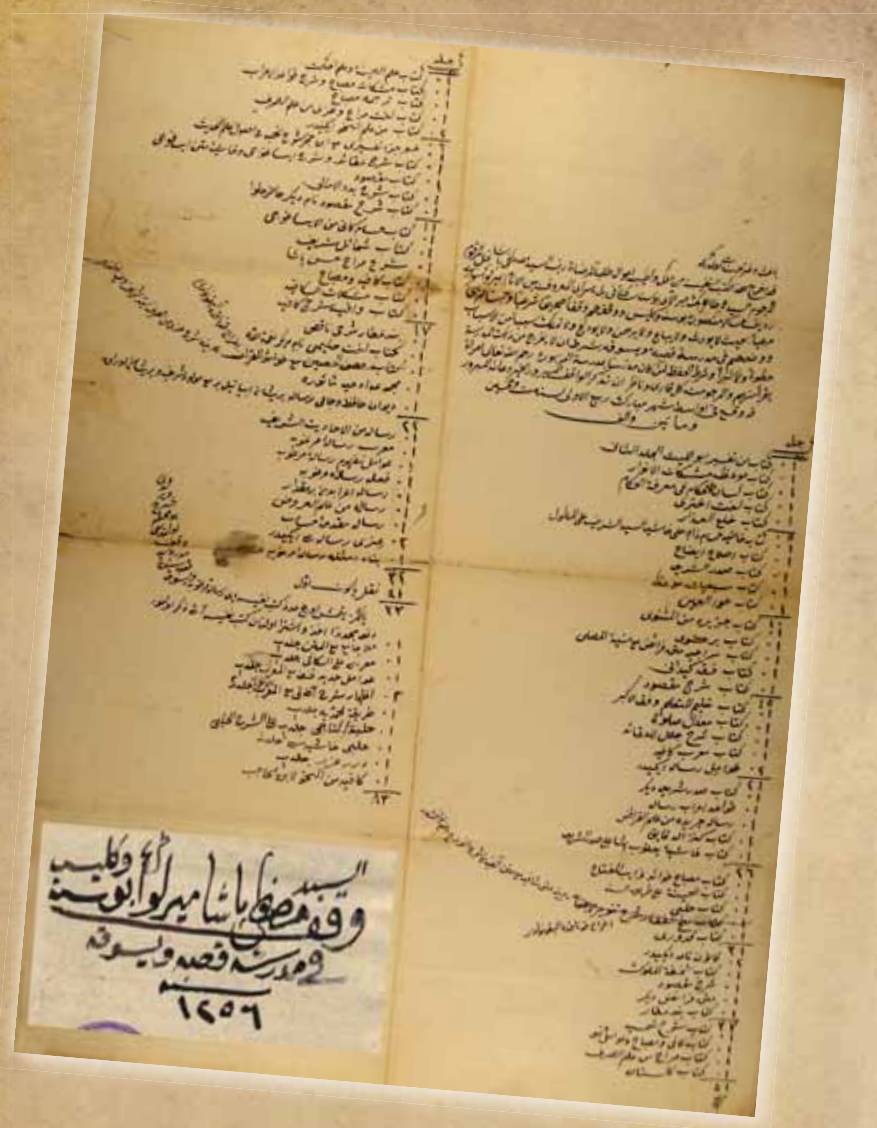
Datacija: rebiul-evvel 1177/septembar 1763. godine.

Prepisao: Abdulvehhab, muderris u Gračanici, 1183/1769. godine

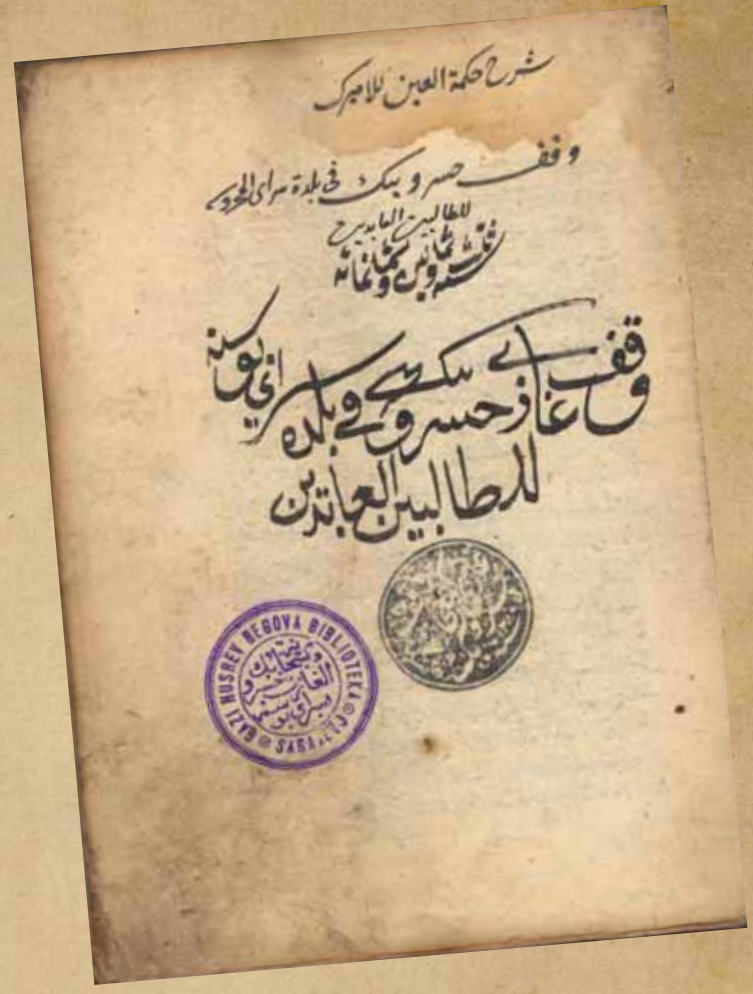
Jezik: osmansko-turski

Dimenzije rukopisa: 21x14 cm

Vakufnama Mustafa Babića, miralaja bosanskog, mutesellima sarajevskog i banjalučkog, kojom je za medresu u Visokom uvakufio biblioteku od 83 knjige/A-1331/TO.
 Daticija: 1256/1840. godina.
 Dimenzije: 44,5 x 40 cm
 Jezik: osmansko-turski

Bilješka o uvakufljenju iz koje se razumije da je rukopis uvakufio sam Gazi Husrev-beg (R-2526, fol. 1a).
 Prijepis djela: 883/1479. godine
 Dimenzije rukopisa: 18,5 x 13 cm
 Jezik: arapski

شهر عاين

وقفت هذا المصحف الشريف لله تعالى
الطلبة المحتاجين الساكنين في مدرسة
سيمزاده بمعرفة المدرس بشرط
ان لا يخرج منها غفر الله الواقف و
لوالديه وهو شيخ سليمان قولاقداني
اسبق وحالا حاكم العرف بمدينة سراييفو
في شهر رجب سنة اربع وثمانين
والف

Vakufnama šejh Sulejmana, bivšeg šehar-čehaje u gradu Sarajevu, za potrebe učenika Sim-zade medrese.

Datacija: redžep 1204/mart 1790. godine.

Prijepis: hafiz Ahmed, sin Ahmedov, 1201/1786. godine

Dimenzije rukopisa: 16 x 10 cm

Jezik: osmansko-turski

فخرج هذا المصحف الشريف لله تعالى
الطلبة المحتاجين الساكنين في مدرسة
سيمزاده بمعرفة المدرس بشرط
ان لا يخرج منها غفر الله الواقف و
لوالديه وهو شيخ سليمان قولاقداني
اسبق وحالا حاكم العرف بمدينة سراييفو
في شهر رجب سنة اربع وثمانين
والف

Vakufnama h. Ali Alemdara, sina Huseinogov, Kapa-zade (Kapić) iz Džami-i atik (Careve džamije) mahale, kojom uvakufljuje primjerak mushafa za Carevu džamiju u Sarajevu. (GHB, R-10).

Datacija: 13. zul-kade 1248/03.04.1833. godine

Dimenzije rukopisa: 42 x 27cm

Jezik: arapski

Bosanske vakufname - Katalog izložbe

Autori izložbe:
dr Aladin Husić
mr. Osman Lavić

Izdavač:
Vakufska direkcija
Gazi Husrev-begova biblioteka

Za izdavača:
hfz mr. Senajid Zaimović
dr. Mustafa Jahić

DTP:
Faruk Špilja

Štampa:
???

CIP